

Konec meseca septembra je mladina iz Ljubljane z množično udeležbo na Trgu osvoboditve obsedila usmrtilcev rodoljubov v Španiji.

PROTESTNA IZJAVA MLADIH DELOVNIH LJUDI IN OBČANOV LJUBLJANE PROTI FAŠISTIČNEMU NASILJU V ŠPANJI

Fašistični režim v Španiji je še enkrat pokazal svojo barvo. Po skoraj 40. letih strahovlade se mu daje temelji, s trdo in krvavo roko usilja proti demokratičnim silam se skuša čimdlje obdržati na oblasti.

25. avgusta 1975, v času, ko ostala Evropa spoznava nujnost splošnega popuščanja napetosti, je frankistični režim sprejel »protiteroristični« zakon, ki zakrknjenim reakcionarjem daje proste roke pri njihovih posegih proti naprednim svobodoljubnim ljudem.

Vsa okrutnost sedanjega španskega režima se je v kratkem času pokazala celotni svetovni javnosti. Kljub protestom vsega naprednega sveta se je oslabil Frankov režim poslužil zadnjega sredstva v strahu za svoj obstoj. Usmrtil je pet mladih življenj — mladih borcev za svobodo, demokracijo in napredek španskih narodov. Mladi, delovni ljudje in občani Ljubljane z vso ogorčenostjo protestiramo nad gnusnimi zločini in najostreje obsojamo fašistična preganjanja in mučenja.

Tako kot niso mogle fašistične in nacistične sile zlomiti revolucionarne zavesti delavskega razreda v boju za zmago in za socializem, za boljši in svobodnejši jutrišnji dan v naši socialistični revoluciji in NOB, tako tudi žrtve mladih Špancev ne bodo zaman.

Mladi, delovni ljudje in občani Ljubljane izražamo vso solidarnost demokratičnim silam v Španiji, nosilcem pravične borbe za novo prihodnost svoje dežele.

Obenem apeliramo na napredne sile v organizaciji združenih narodov, da se zavzamejo za dosledno izvajanje deklaracije o človeških pravicah.

IZ BOJA ZA SVOBODO SE ROJEVA LJUDSKA OBLAST

Država v državi

Cas največjega poleta narodnoosvobodilnega gibanja, ki se je začel proti koncu poletja 1941, je Boris Kidrič imenoval »država v državi«. To je bil čas, ko je bilo osvobodilno gibanje že tako množično in tako močno zasidrano med ljudstvom, da se je lahko upiralo okupatorjevi oblasti, odbori Osvobodilne fronte pa so vse bolj preraščali v zamatke mlade ljudske oblasti.

Odbori OF so bili idejni in organizacijski vodje vstaje proti okupatorju in oboroženega odpora. Navajali so množice na bojkot okupatorjevih odredb in na izpolnjevanje odredb osvobodilnega gibanja. Že od vsega začetka so terenski in tovarniški odbori OF, pa tudi matični odbori OF, ki so povezovali ljudi po ustanovah in po raznih strokah zbirali denar, hrano in obleko za osvobodilno vojsko in za druge potrebe osvobodilnega gibanja, pa tudi za oskrbo zapornikov in njihovih družin ter za svoje partizanskih borcev. Iz vsega tega delovanja odborov OF so se v teku prvih mesecev boja proti okupatorju izkristalizirale tudi prve prvine ljudske oblasti. Delo terenskih odborov OF so povezovali kvartni in rajonski odbori OF, po več rajonov so združevali okrožni odbori OF. Vrhovni plenum OF slovenskega naroda in njegov Izvršni odbor — IO OF pa sta usmerjala delo na vsem slovenskem ozemlju. To se pravi, da se je mlada ljudska oblast v teku prvih mesecev gradila iz osnovnih temeljev, iz odborov OF navzgor. Vendar so bili vsi ti odbori OF šele zametki ljudske obla-

sti, ki se je čedalje bolj izoblikovala iz boja proti okupatorju.

Že od maja 1941 dalje je imelo osvobodilno gibanje tudi lasten tisk in lastne ilegalne grafične in ciklostilne tiskarne, od novembra 1941 dalje pa tudi svojo ilegalno radijsko postajo.

Iz skupin, ki so že ob okupaciji začele zbirati orožje za boj proti okupatorju, so se maja 1941 v Ljubljani razvile številne borbene grupe, ki so dnevno izvajale sabotažne akcije in so imele že tudi prve vojaške spopade z okupatorjevimi vojniki. Velikanskemu razvoju partizanstva po ustanovitvi Glavnega poveljstva slovenskih partizanskih čet 22. junija so se organizacijsko prilagodile tudi ljubljanske vojaške formacije. Iz velike večine borbenih grup se je avgusta 1941 razvila Narodna zaščita — NZ, ki je bila vojaško organizirana, enako kot partizanske enote, in je bila podrejena Glavnemu poveljstvu. Isti mesec — avgusta 1941 — je bila iz najbolj preizkušenih borbenih skupin organizirana Varnostno obveščevalna služba OF — VOS OF. Tako NZ kot VOS sta kmalu dosegla nesluten razmah ne le po številu organizacij ampak predvsem po svojih velikih vojaških in političnih uspehih.

SLOVENSKI NARODNI OSVODILNI ODBOR IZDA VAŽNE ODLOKE

Najvažnejši mejnik v razvoju ljudske oblasti je bilo III. zasedanje Vrhovnega plenuma OF slovenskega naroda, dne 16.

septembra 1941 v Ljubljani. V tem času je bilo v delu odborov OF, od terenskih do okrožnih, že toliko prvin ljudske oblasti, da so dejansko odločali o vseh samoupravnih vprašanjih svojega območja. Zato se je Vrhovni plenum OF na tem zasedanju konstituiral v »Slovenski narodni osvobodilni odbor — SNOO«, to je v zamelek vrhovnega organa oblasti za vso okupirano in med več okupatorjev razdeljeno slovensko ozemlje.

Ta sklep Vrhovnega plenuma OF z dne 16. septembra je bil objavljen v Slovenskem poročevalcu 20. septembra 1941.

V Vrhovnem plenumu OF in v Slovenskem narodno osvobodilnem odboru so bili isti ljudje — delegati 18 skupin, ki so se do takrat že vključile v OF. Vendar je ostal Vrhovni plenum OF slej ko prej organizacijsko in politično vodstvo OF. Slovenski narodni osvobodilni odbor pa je postal zamelek vrhovnega oblastvenega organa v Sloveniji. V tem je bila dvojnost tega vodstvenega organa osvobodilnega gibanja. Izvršni organ te dvojnosti pa je bil isti, namreč Izvršni odbor OF — IO OF. Slovenski narodni osvobodilni odbor je na Kočevskem zboru, oktobra 1943, dobil tudi zakonodajno in izvršno oblast, na zasedanju v Črnomlju, februarja 1944 pa se je že izoblikoval v pravo ljudsko skupščino kot Slovenski narodni osvobodilni svet — SNOS.

V istem Slovenskem poročevalcu, dne 20. septembra, je bil objavljen tudi »Proglas Slovenskega narodno osvobodilnega odbora slovenskemu naro-

du« in članek »Pomen osnovanja SNOO in njegovih ukrepov«. V njem pravi med drugim, da »so ti ukrepi prvi korak k vzpostavitvi slovenske narodne suverenosti, ki smo jo izgubili in ki jo z lastnim osvobodilnim bojem hočemo obnoviti v še večji moči in sijaju kakor kdajkoli popreje«.

Slovenski narodni osvobodilni odbor je na svojem prvem zasedanju 16. septembra 1941 sprejel več važnih in daljnosežnih odlokov:

1. Odlok o vključitvi slovenskih partizanskih čet, ki jih vodi lastno poveljstvo v Narodnoosvobodilne partizanske oddelke Jugoslavije kot njihov sestavni del.

2. Odlok o zaščiti slovenskega naroda in njegovega gibanja za osvoboditev in združitve.

3. Odlok o narodnem davku.

4. Odlok o posojilu »svobode«.

Odlok o zaščiti slovenskega naroda in njegovega gibanja za osvoboditev pomeni po svoji naravi prvi kazensko-pravni predpis, ki je natančno opredelil, kdo je izdajalec za izdajstvo pa predvidel smrtno kazen. Hkrati pa postavlja odlok tudi temelje za novo revolucionarno sodno oblast. Z njim je, kot piše v odloku, »SNOO sklenil proti narodnim izdajalcem v sedanjem izrednem stanju, da prepreči samovoljo, naslednje izjemne ukrepe:

A) zaščita naroda

Člen 1. Izdajalci se kaznujejo s smrtjo. Izdajalec je: 1. Denunciant. 2. Kdor stopi neposredno ali posredno v stik z oblastmi okupatorjev ali z drugimi sovražniki svobode slovenskega naroda ali z njihovimi zaupniki zaradi uničenja ali trajne okrnitve njegove politične svobode in samostojnosti. 3. Kdor zaradi svoje ali sebič-

ne skupinske koristi zbira in odvaja narodne sile za borbo proti osvoboditvi slovenskega naroda ali nudi za tako borbo pomoč s kakršnimkoli sredstvi.

B) Zaščita narodnoosvobodilnega gibanja

Člen II. natančno opisuje, kdo se kaznuje s smrtjo: 1. Kdor izda neposredno ali posredno oblastem okupatorjev ali z namenom izdati priobči ali širi tajnosti organizacije in dela narodnoosvobodilnega gibanja. 2. Kdor izda ali ovadi oblastem okupatorjev osebe, ki vodijo, sodelujejo ali podpirajo narodnoosvobodilno gibanje. 3. Kdor pridobiva oblastem okupatorjev in drugim sovražnikom slovenskega naroda za borbo proti narodni osvoboditvi...«

Kot je bilo že omenjeno, so se prostovoljni denarni prispevki za osvobodilno gibanje zbirali že od vsega začetka. SNOO je to zbiranje sredstev za kritje izdatkov osvobodilnega gibanja in za pomoč žrtvam fašističnega nasilja, predpisal kot obveznost.

Odlok o posojilu »svobode« je razpisal posojilo v višini 20 milijonov lir, za katero jamči SNOO, vračati pa se začne 3 mesece po popolni osvoboditvi s 5 % obrestmi. Posojilo je bilo ustanovljeno z namenom, da premožnejši pripadniki OF posodijo IO OF večje vsote denarja. Za vsako posojilo je dobil posojitelj obveznico. Lepo izdelane obveznice za 100.—, 1.000.— in 10.000.— lir je izdelala ilegalna tiskarna v kamnotisku. Za zbiranje posojila je bil osnovan pri SNOO, kmalu zatem pa tudi pri okrožnih in rajonskih odborih OF, poseben finančno-gospodarski odbor OF.

Z naštetimi odloki je položil SNOO temelje slovenske držav-

